

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»

В.о. завідуючого кафедрою

_____ Руслан Пильнік

« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний №

« ____ » _____ 2023 р.

КВІТКОВІ КОМПОЗИЦІЇ В АКВАРЕЛЬНОМУ ЖИВОПИСІ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗОМ-19
ступінь вищої освіти бакалавр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Байдуж Ганни Дмитрівни

Керівник:

старший викладач

Брижата Ірина Григорівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Байдуж Ганна Дмитрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПИСУ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ	7
1.1. Історичні шляхи розвитку акварелі.....	7
1.2. Основні техніки та прийоми акварельного живопису.....	11
1.3. Акварельний живопис у творчості українських художників XIX-XXI століття	15
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЕРІЇ АКВАРЕЛЬНИХ ЕТЮДІВ «МОЇ УЛЮБЛЕНІ КВІТИ»	19
2.1. Ідейний задум кваліфікаційної роботи.....	19
2.2. Особливості квіткової композиції, композиційні накидки, пошукові етюди	21
2.3. Послідовне виконання в матеріалі серії акварельних етюдів «Мої улюблені квіти».....	24
Висновки до розділу 2	26
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	29
ДОДАТКИ	32
Додаток А	32
Додаток Б	40

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мистецтво займає важливу позицію в історії розвитку та покращенні життя людства. Існує багато наукових доказів того, що воно покращує роботу мозку, впливає на його хвильові патерни та емоції, нервову систему. Також мистецтво може змінити світогляд людини, і те, як вона сприймає світ. Мистецтво активізує творчі сили, сприяє формуванню активної життєвої позиції, дає відпочинок та виховує морально, розвиває розум, почуття людини та здатність до співпереживання.

Окреме місце в образотворчому мистецтві займає акварельний живопис як найповніше відображення людини та природи, їх краси та легкості. Важко назвати живописця, графіка, скульптора, архітектора, що протягом життя не звертався до техніки акварелі. І це не дивно, бо акварель – прекрасна техніка для освоєння живописної майстерності. Художник звертається до акварелі, щоб відчутти її чистоту, прозорість і свіжість, багатство тональних градацій, що допомагає йому «очистити» свою палітру.

Акварель на уроках ОМ у середній школі, допомагає учням краще розкрити своє уявлення про навколишній світ, пізнати його естетичну сторону. Живопис аквареллю розвиває у школярів дрібну моторику рук, мислення, творчу уяву. У роботі з цими фарбами учні найбільш емоційні. Наприклад, якщо поставити завдання написати аквареллю по сирому паперу, то для дітей розкриваються нові можливості фарби – її рухливість. Техніка акварельного живопису привчає до чіткого продумування композиції, її складно виправляти і це привчає до осмисленої роботи. Акварель є емоційною фарбою, і часто передача пейзажу або натюрморту формує у душі учня поетичне ставлення до дійсності [2].

У мистецтвознавчій та науково-методичній літературі, техніки акварельного живопису та теорія і практика композиції досліджувались багатьма

авторами, такими як: А.О. Пілішко, М.О. Пічкур, Б.Л. Сурина, Н.А. Косенко, В.О. Шпак та інші.

Виходячи із актуальності, визначено **мету і завдання** дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати значимість акварельного живопису в образотворчому мистецтві, визначити роль композиційного рішення в написанні квітів та, за допомогою виражальних засобів цієї техніки, створити серію етюдів «Мої улюблені квіти».

Завдання дослідження:

1. Розглянути історичні шляхи розвитку акварелі, її основні техніки та прийоми.

2. Простежити розвиток акварельного живопису на прикладі творчості українських художників ХІХ-ХХІ століття.

3. Розкрити ідейний задум кваліфікаційної роботи на тему «Квіткові композиції у акварельному живописі».

4. Проаналізувати особливості квіткової композиції та виконати пошукові ескізи, етюди.

5. Виконати практичну частину кваліфікаційної роботи - серію акварельних етюдів «Мої улюблені квіти».

Об'єкт дослідження – акварельний живопис та його художні особливості у образотворчому мистецтві.

Предмет дослідження – процес створення квіткової композиції в акварельному живописі.

Методи роботи – аналіз і синтез інтернет джерел, літературних джерел, узагальнення; зображальний метод, метод об'ємно-просторового зображення, метод реалістичного зображення квітів, метод асоціативного відображення, технічний метод виконання композиції, метод аналітичного зображення натури.

Практична значущість роботи. За результатами кваліфікаційного дослідження розроблені навчально-методичні матеріали, що можуть бути корисними у подальшій розробці занять з композиції, питань мистецтвознавчого напрямку, підготовці лекцій з історії мистецтва, практичних занять з живопису в системі художніх навчальних закладів України.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи: пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел - 29 (позицій) та додатків 40. Обсяг основної частини роботи становить 25 сторінок, загальний обсяг- 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1

РОЛЬ АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПISУ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

1.1. Історичні шляхи розвитку акварелі

Акварельний живопис має велику історію і найбагатші традиції. Він датується печерними малюнками палеолітичної Європи, і використовувався для рукописних ілюстрацій, принаймні, з єгипетських часів, та набув особливої популярності в європейському середньовіччі.

Акварель виникла у Китаї у II столітті нашої ери. Фарби на водній основі відомі з найдавніших часів. Кольорові малюнки на давньоєгипетських папірусах виконані саме цією фарбою. Живопис непрозорою аквареллю з домішкою білил був відомий ще в Древньому Єгипті, античному світі, в середні віки в Європі і Азії. До нас дійшли твори, виконані художниками на папірусі та рисовому папері. У середні віки в Західній Європі і на Русі, акварель застосовували для прикрашання церковних книг (розфарбування орнаментів, великих літер в рукописах), а потім і в мініатюрному живописі [1].

Історія акварельного живопису як засобу мистецтва, починається з епохи Відродження. Значний внесок у її розвиток зробив німецький художник А. Дюрер, який написав кілька чудових ботанічних картин дикої природи та пейзажів, що зазвичай вважається одним із найперших прикладів акварелі. Його картина «Заєць» - традиційний зразок для всіх, хто осягає цю техніку (Рис. А.1.1). Важливу школу акварельного живопису в Німеччині очолив Г. Бол, як частину Відродження Дюрера [4, с. 39].

У XIX ст., на Британських островах поширилася манера нанесення фарби на вологий ґрунт. Акварельна школа Англії відрізняється особливою глибиною та витонченістю. Серед еліти та аристократичних класів, акварельний живопис був однією з побічних прикрас гарної освіти. Картографи, військові офіцери та

інженери цінували його за корисність у зображенні місцевості, укріплень, польової геології, та для ілюстрації громадських робіт або замовлених проектів. Художників-акварелістів зазвичай брали в геологічні та археологічні експедиції, фінансовані Товариством дилетантів (засноване в 1733 році), щоб задокументувати відкриття в Середземномор'ї, Азії та Новому Світі. Ці експедиції стимулювали попит на художників-топографів, які створювали пам'ятні картини відомих місць під час великого туру до Італії.

Англійський священнослужитель В. Гілпін написав серію надзвичайно популярних книг, в яких описував свої мальовничі подорожі сільською Англією. Він проілюстрував їх власноруч зробленими сентиментальними, монохромними акварелями річкових долин, старовинних замків і покинутих церков. Цей приклад популяризував акварелі як форму особистого туристичного щоденника. Поєднання цих культурних, інженерних, наукових, туристичних і аматорських інтересів завершилося прославленням і популяризацією акварелі, як виразного англійського «національного мистецтва». В. Блейк опублікував кілька книжок вручну вигравіруваних поезій, надав ілюстрації до Дантового «Пекла», а також експериментував із великими монотипними роботами аквареллю [4, с. 108]. Серед багатьох інших видатних акварелістів цього періоду були Т. Гейнсборо, Т. Гіртін, Д. Козенс, В. Парс, М. А. Рукер, Д. В. Сміт, Ф. Таун (Рис. А.1.2).

З кінця XVIII до початку XIX століття, ринок друкованих книг і домашнього мистецтва суттєво сприяв зростанню медіа [8, с. 640]. Акварелі використовувалися як основний документ, на основі якого створювалися колекційні пейзажі та туристичні гравюри, а розписані вручну акварельні оригінали відомих картин - зробили внесок у багато художніх портфоліо вищого класу. Надзвичайно популярними були також сатиричні анекдоти Т. Роуландсона, багато з яких публікував Р. Акерман.

Найвідомішими ранніми практиками акварельного живопису були: В. Дейк, Д. Б. Кастільоне, К. Лоррен та багато нідерландських і фламандських

художників. Ботанічна ілюстрація та ілюстрація дикої природи, утворюють найдавніші та найважливіші традиції акварельного живопису. Вони набули популярності в епоху Відродження як ручні ілюстрації до ксилографії в книгах, так і як малюнки тонованим чорнилом на пергаменті чи папері. Ілюстрація дикої природи досягла свого піку в ХІХ столітті з таким художником як Д. Дж. Одюбон. Сьогодні багато польових путівників-натуралістів все ще ілюструються аквареллю. Однак вона була менш популярною в континентальній Європі.

У ХІХ столітті вплив англійської школи допоміг популяризувати «прозору» акварель у Франції, і вона стала важливим засобом для Е. Делакруа, Ф. М. Гране, А.-Ж. Гарпіньї та сатирика О. Дом'є. Іншими європейськими художниками, які часто працювали аквареллю, були: А. Менцель у Німеччині та С. Масловський у Польщі

Потім популярність акварелі дійшла до США. Поява довговічних фарб призвела до деякого спаду інтересу до акварелі в усьому світі. Однак у ХХ столітті у цій техніці працювало багато популярних художників, які зробили важливі роботи в акварелі: Р. Дюфі, М. Прендергаст, П. Синьяк, П. Сезанн, П. Кле, В. Кандинський, Е. Нольде та Е. Шиле. В Америці, це були: Ч. Берчфілд, Ч. Демут, Д. Марін, Д. О'Кіффе та Е. Хоппер, (80% його спільної роботи - акварель). У цей період американський акварельний живопис часто імітував європейський імпресіонізм та постімпресіонізм, але значний індивідуалізм процвітав у «регіональних» стилях акварельного живопису з 1920-х по 1940-і роки [4, с. 47].

Художники продовжували віддавати перевагу та розвивати техніку акварельного живопису у ХХ столітті. П. Сезанн розробив стиль акварельного живопису, який повністю складається з накладання невеликих шарів чистого кольору, а П. Синьяк створив чудові пейзажні та морські акварелі.

Сьогодні твори намальовані аквареллю дуже потрібні. Численні виставки, арт-галереї, аукціони та знамениті художники-акварелісти є цьому підтвердження.

В Японії, Малайзії, Індонезії, Південній Кореї, В'єтнамі та М'янмарі, акварельний живопис - це основна мальовнича техніка. Школи є абстрактним мистецтвом, де переважає як графічний так і класичний підхід. Там працюють особливо мальовничо, зокрема: в Індонезії, це – А. Будянто (Agus Budiarto), Н. Дарма (Ngurah Darma); у Японії – Ю. Нагаяма (Yuko Nagayama), Х. Окочі (Hisako Ohkochi); у Кореї – М. Кім (Miran Kim); у Малайзії –), Л. Керк Хванг (Lok Kerk Hwang), Т. Сю Ін (Tham Siew Inn), Д. Чоу (Jansen Chow).

У Голландії, Швеції, Бельгії та Франції здавна існують серйозні традиції в акварелі, в основному, у ландшафтному та міському пейзажі. Більшість із розглянутих – суто мальовничі. У Швеції А. Ларсон (Ann Larson) і С. Золадз (Stanislaw Zoladz) (Польща/Швеція), як явище в сучасній акварелі з діамантовою матеріальністю та мальовничим навіюванням у пейзажах. Бельгійські акварелісти це Т. Бройк (Tejo Van den Broeck), Л. Гооссенс (Lilian Goossens), К. Сволфс (Xavier Swolfs). У Голландії: Я. Мін (Jan Min), Х. Рювертс (Hannie Rieuwert). Серед французьких художників слід згадати майстрів міського пейзажу, таких як: гіперреаліст Т. Дюваль (Thierry Duval) та реаліст Ф. Херете (Franck Herete).

У Канаді та США елітні товариства акварельного живопису датовані більш ніж 150-річним існуванням [12, с. 321]. Це свідчить про серйозний розвиток цієї образотворчої техніки. Зазначені товариства часто організують національні та міжнародні виставки, а регулярне членство в них важко досягти. У США є безліч шкіл, а окрім як у спеціалізованих коледжах та університетах, акварель також може вивчатися професійно та на «workshop», які організуються виключно часто. Для акварелістів характерні реалістичні, гіперреалістичні та абстрактні напрямки. Існує товариство, що спеціалізується на прозорій акварелі.

У Китаї колір переважно інтенсивний, здебільшого з ідеально переданою матеріальністю, при тому що конструктивність не є провідною. Використовується як техніка «по-сирому», так і техніка по сухому паперу з віртуозно покладеними мазками. Як приклад, наведемо «живі легенди» акварелі: Г. Вейксинг та Л. Юнгшенг.

Отже, ми бачимо що акварельний живопис має велику історію та найбагатші традиції. На протязі свого історичного шляху особливості акварелі як матеріалу живопису - легкість, прозорість та тонкість - є тими якостями, які привертали до неї увагу багатьох художників. Поступово під впливом загального розвитку живопису, збагачуючись та удосконалюючись, акварель відокремила у самостійний вид образотворчого мистецтва. Виникла станкова акварель, яка за своїми мальовничими якостями та художньою цінністю досягла досконалості і не поступалася картинам, виконаним олійними фарбами.

1.2. Основні техніки та прийоми акварельного живопису

Акварельний живопис (фр. Aquarelle - водяниста; італ. Acquarello; лат. Aqua - вода) - техніка образотворчого мистецтва, в якій художник створює мальовничий образ за допомогою акварельних фарб та фактури основи. Техніка поєднує елементи живопису та графіки, є перехідним етапом та допускає використання гуаші, пастелі, сангіни. Картини акварельного живопису відрізняють дві особливості: білий колір відсутній у палітрі, бо його роль виконує основа, а мазок пензля – прозорий і не має рельєфу. Назва «акварель» походить від латинського слова «aqua» - вода (французького – «aquarelle»), і означає вигляд живопису, твір, виконаний в цій техніці. Оскільки вода є розчинником, звідси походить і назва живопису цими фарбами [2].

У акварелі поєднуються властивості живопису і графіки. Специфічні прийоми акварелі – розмивки та затьоки, які створюють ефект рухливості й «живого тремтіння» твору. Зображенню на акварельній картині притаманна

ніжність, легкість, тонка палітра відтінків. Бавовняний або целюлозний папір і картон здавна стали основою для зображення аквареллю.

Найголовніше у цій фарбі - папір, який може витримати її водяну основу. Акварельний папір часто виготовляється повністю або частково з бавовни. Це надає поверхні відповідну текстуру та мінімізує спотворення під час намокання. Акварельна основа для малювання, як правило, - це папір холодного пресування, який забезпечує кращу текстуру та зовнішній вигляд. Важить він щонайменше 300 г/м². Нижче 300 г/кв.м зазвичай не рекомендується використовувати. Акварельна фарба - це водорозчинна фарба на основі перетертих пігментів. При розчиненні у воді вони дають завись прозорого і тонкого пігменту. Саме тому малюнки аквареллю виходять такими легкими та повітряними [5, с. 86].

Умовна класифікація акварельної техніки:

1. Мокре на сухому. Чудова техніка для початківців, яка дозволяє напівпрозорій природі акварелі справді сяяти.
2. Мокре на мокрому.
3. Суха щітка.
4. Протяжка кольору.
5. Розбризування та маскування.

Існує дуже багато технік малювання аквареллю, а саме: за допомогою плоского пензля, акварель по-сухому (італійська акварель), комбінована (змішана) техніка, акварель по-мокрому (англійська акварель), акварель по фрагментарно зволоженому паперу. Кожен художник може створювати свої, авторські прийоми та техніки (комбінувати з чорнилами, сіллю, тощо). Спосіб роботи у техніці «по-мокрому» дозволяє отримати легкі, прозорі колірні відтінки з м'якими переходами. Особливо успішно цей метод використовує В. Тернер (Рис. А.1.3).

Техніка «A la Prima». Це живопис по-сирому паперу, написаний швидко, в один сеанс, при якому створюються неповторні ефекти переливів і перетікання

фарби. Ця техніка використовується у навчанні, коли за короткий час потрібно створити картину на природі. Починати роботу потрібно з аналізу натури - спробувати умовно, в уяві розбити предмет на плями кольору, причому не забути «зважити» за тоною шкалою. Можна починати з найінтенсивніших, найяскравіших кольорів і йти до світлих. Власне, кожна пляма кольору наноситься на своє місце і зображення складається ніби за типом мозаїки. Можна, звичайно, перекривати щось повторно, але в акварелі це може призвести до втрати свіжості. Можливо, цей прийом живопису видається надто вільним, проте він, як ніякий інший, сприяє набуттю впевненості адже вимагає чіткості погляду та твердої руки. Мальовнича робота матиме живе дихання і силу реального враження прямо з місця події (Рис.А.1.4). Великий К. Моне, яскравий представник течії імпресіонізму, сказав, що «хотів би малювати так, як співають птахи». Техніка «А la Prima» якраз і стала тим самим рятівним інструментом, про який мріяли любителі живопису [6, с. 83].

Переваги техніки полягають у тому, що потрапляючи на вологу поверхню паперу фарба розтікається по ній неповторним чином, роблячи картину легкою, повітряною, прозорою. Не випадково, роботу, виконану в такій техніці, практично не можна скопіювати, оскільки кожний мазок по мокрому паперу унікальний і неповторний. Поєднуючи різні колірні комбінації з різноманітним тональним рішенням, можна досягти дивних переливів і переходів між найтоншими відтінками. Оскільки цей метод не передбачає багаторазових прописок, він дозволяє зберегти максимальну свіжість і соковитість барвистого звучання. Робота пишеться «на одному диханні», поки лист вологий (а це 1-3 години), хоч, при необхідності, можна додатково намочити папір в процесі творчості. У швидких по виконанню начерках з натури і ескізах, цей метод незамінний. Перевага і одночасно складність тут в тому, що зображення, вмить виникаюче на папері, химерно розпливається під дією руху води, і згодом його неможливо змінити. Кожна деталь починається і закінчується в один прийом, всі кольори

беруться відразу в повну силу. Тому даний спосіб вимагає надзвичайної зосередженості та ідеального почуття композиції.

Ще однією незручністю можна назвати обмежені тимчасові рамки виконання подібної акварелі, оскільки немає можливості неквапливо малювати з перервами між сеансами живопису (в тому числі при написанні картини великого формату, шляхом поступового виконання окремих фрагментів).

Робота «по-сухому». Полягає в тому, що фарба наноситься на сухий лист паперу одними-двома (одношарова акварель) або декількома (лесування) шарами фарби, в залежності від ідеї художника. Цей спосіб дозволяє забезпечувати хороший контроль над її розтіканням, тональністю і формою мазків (Рис. А.1.5).

Як видно з назви, в цьому випадку робота пишеться одним шаром по сухому паперу і, як правило, в одне-два торкання. Це дозволяє зберегти чистоту кольорів на зображенні. По мірі необхідності можна «включити» фарбу іншого відтінку або кольору у вже нанесений, але ще не висохлий шар. Одношаровий метод «сухе-по-сухому» більш прозорий і повітряний ніж лесування, але не має краси мокрих перетікань, що досягаються технікою «A la Prima». Однак, на відміну від останньої, без особливих складностей дозволяє виконувати мазки потрібної форми і тональності, забезпечувати необхідний контроль над фарбою.

Багатошарова акварель (Від німець. *Lasierung* – глазур), при якій кілька тонких шарів напівпрозорих фарб наносяться на основний тон. Прозорі фарби пропускають, а потім відбивають світло від поверхні паперу, створюючи сяючий ефект [6, с. 102].

Лесування – це техніка живопису, заснована на нанесенні тонких напівпрозорих фарб один на одного, при чому нижній шар фарби обов'язково повинен бути сухим. Після чого виходять легкі, повітряні кольори і відтінки які нагадують прозоре скло або глазур. Тому фарба в різних шарах не зміщується, а працює на провіт, і колір кожного фрагмента складається з кольорів в його шарах. Треба дуже охайно класти мазки, щоб не пошкодити і не розмити вже

висохлі мальовничі ділянки (Рис. А.1.6). Якщо лесування накладати тонко і прозоро, то падаюче на картину світло буде здатне дійти до паперу і відбитися від неї. Тут варто працювати дуже обережно, охайно класти мазки, щоб не зіпсувати нанесені раніше шари фарби. Але допущену помилку іноді можна буде виправити без наслідків. Якщо дозволяє фрагмент зображення та папір, можна заздалегідь змоченим в чистій воді пензлем, розмити зіпсоване місце. Потім промокнути його серветкою, а, коли все просохне, обережно відновити колір [6, с. 73].

Також, акварельні роботи можуть виконуватися одразу у двох техніках: «по-мокрому», і «по-сухому». Тоді отримуємо комбіновану або змішану акварельну техніку (Рис. А.1.7). Вона полягає у тому, що спочатку змочуємо пензлем папір та вводимо фарбу для розмитості заднього плану, потім здійснюємо висушування феном до повного висихання, накладаємо інші шари фарби та детально промальовуємо, уточнюємо деталі другого та першого планів.

Акварель займає дуже велику роль у образотворчому мистецтві, так як вона принципово відрізняється від інших видів живопису різноманітним технічним прийомів та однією важливою особливістю – своєю прозорістю, легкістю та світлою красою. Водна фарба надає роботам свіжість та невагомість та дуже гарне, майже магічне змішування кольорів. Але далеко не всі можуть досягти майстерності акварельного живопису. Щоб навчитися віртуозно писати аквареллю – важливий досвід, старанність та правильно підібрані матеріали.

1.3. Акварельний живопис у творчості українських художників XIX-XXI століття

Найвідоміша видатна людина України, поет, живописець, графік, Т. Г. Шевченко підніс український акварельний живопис до рівня світових здобутків. Під його впливом, до техніки акварелі і мотивів Києва звернувся М. Сажин, який залишив численні краєвиди та пам'ятні місця давньої столиці («Видубицький

монастир у Києві», «Київ. Андріївська церква з західної сторони», «Вид на Київ») (Рис.А.1.8). Ті самі ідейно-змістові завдання в техніці акварелі успішно реалізовували: С. Васильківський («Село», «Захід сонця», «Руїни в Суботові») (Рис.А. 1.9), К. Трутовський («В місячну ніч», «Рекрутський набір», «Загравання») (Рис.А.1.8). Як теоретик і майстер реалістичного акварельного живопису виступав архітектор В. Фельдман, демонструючи багатство колориту, чистоту й прозорість тонів [1].

Широким діапазоном засобів і прийомів акварельного живопису володіла О. Кульчицька, працюючи над жанровими композиціями, пейзажами, портретами, в яких правдиво відобразила життя селян. Наукову цінність мали акварелі художниці, де відтворено понад 200 пам'яток давньої архітектури Західної України (Рис.А.1.10), [10, с. 51]. З великою силою експресії втілює Я. Басов морські мотиви. Красу карпатських краєвидів яскраво відображають акварелі художників Закарпаття: Й. Бокшая і А. Ерделі (Рис.А.1.11) [3, с. 32].

Сьогодні в Україні є безліч молодих авторів, які набирають популярність. Багато з них працюють в акварельній техніці. Зокрема, художниця та педагог І. Столярова, народилася 1982 року в Житомирі. З ранніх років вона почала пізнавати ази образотворчого мистецтва. Навчалася в Одеському університеті К.Д. Ушинського на художньо-графічному факультеті. Нині Ірина активно виставляє свої роботи в Україні та за кордоном [9, с. 208]. Можна помітити у її роботах різні напрями, жанри та стиль виконання: від акварельних пейзажів до більш абстрактних композицій, в яких художниця зберігає певні мотиви та персонажів (Рис.А.1.12). Саме колористика, характер форм та композиція зображуваного, допомагають розкрити зміст і настрій, який авторка успішно донесла до глядачів. Кожна її картина – самобутній твір. Такий вільний стиль також свідчить про стрімкий розвиток творчої натури, що знаходить своє місце на численних полотнах (Рис.А.1.13), [19, с. 121].

Рівнянин О. Бобришев, 45 років життя присвятив акварелі, написав сотні сюжетів, провів десятки персональних виставок у різних країнах і навіть увійшов до ТОП-20 найкращих акварелістів світу [14, с. 42]. Одразу півсотні робіт аквареліста нині експонують у двох залах «Євро-Арту». Це перша персональна виставка аквареліста за минулі 2,5 роки, яка містила портрети, пейзажі й натюрморти. Ці роботи написані протягом чотирьох минулих років. Зокрема, у двох експозиційних залах є марини з Португалії, акварелі із серії «Білий пісок Балтики», над якою художник працює вже кілька років. Один з цих портретів має назву «Скульптор» (Рис.А.1.14). Саме за портрет скульптора на виставці в Гонконзі чотири роки тому, О. Бобришева назвали у ТОП-20 акварелістів світу [13, с. 39].

Ще одна сучасна талановита художниця з України – С. Гордіцу. Вона учасниця багатьох міжнародних, всеукраїнських виставок та арт-проектів [7, с. 124]. С. Гордіца закінчила Львівську академію мистецтв за спеціальністю «Реставрація творів мистецтва», здобула фах «Реставратор-технолог творів живопису». Член Національної спілки художників України з 2008 року. Окрім реставрації художніх творів, майстриня працює в галузі акварельного живопису [8, с. 97].

Вона вважає, що талант може бути вроджений, а може бути набутий, що своєю працею теж можна досягти таланту, а квіти на її думку – ліки для гармонії душі. Художниця викладає усю душу на полотні, щоб передати усе те бачення, усю красу, що пропускає через себе, щоб кожен відчув як у серці та душі теж ніби проросли квіти (Рис.А.1.15), [24, с. 235].

У своїй творчості сучасні українські художники-акварелісти не стоять на місці і тісно взаємодіють з сучасним творчим розвитком мистецтва, підкреслюючи всю його різноманітність [28, с. 78]. Але ми бачимо, що їх творчість має потужне підґрунтя минулих здобутків розвитку цієї техніки та сучасними художніми завданнями. Серед провідних майстрів мистецтва акварелі

України можна виділити: А. Базилевича, М. Гроха, О. Губарева, М. Компанця, І. Красного, Н. Лопухової і Г. Малакова та багатьох інших. Їхня творчість стане підґрунтям для подальшого розвитку акварелі [11, с. 21].

Висновки до розділу 1

Акварельний живопис має велику історію та найбагатші традиції. На протязі свого історичного шляху, особливості акварелі як матеріалу живопису – легкість, прозорість та тонкість – стали тими якостями, які привертали до неї увагу багатьох художників. Поступово, під впливом загального розвитку живопису, збагачуючись та удосконалюючись, акварель відокремила у самостійний вид образотворчого мистецтва. Виникла станкова акварель, яка за своїми мальовничими якостями та художньою цінністю досягла досконалості і не поступалася картинам, виконаним олійними фарбами.

Акварель – один із найпоширеніших видів живопису завдяки своїм технологічним можливостям. Різноманітність прийомів і методів роботи аквареллю складно обмежити загальноприйнятими та традиційними техніками «по-сухому», або лесуванням. Вивчення технічних можливостей акварельного живопису корисне у осягненні професійної майстерності майбутніх педагогів образотворчого мистецтва. Також, техніка акварельного живопису дає можливість різноманітного використання її для більш яскравого відображення творчих задумів.

Українське мистецтво має свої традиції та здобутки у розвитку акварельного живопису. Кожен майстер який володіє аквареллю вніс щось нове, індивідуальне до цієї дивовижної техніки та залишив частинку свого серця та душі від Т. Шевченка до сучасних українських художників-акварелістів, які не стоять на місці і тісно взаємодіють з сучасним творчим розвитком мистецтва, підкреслюючи всю його різноманітність.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЕРІЇ АКВАРЕЛЬНИХ ЕТЮДІВ «МОЇ УЛЮБЛЕНІ КВІТИ»

2.1. Ідейний задум кваліфікаційної роботи

Тема даної кваліфікаційної роботи дала можливість опрацювати багато різних напрямків, вільно міркувати і не стримувати себе у своїх творчих ідеях чи інтересах. Знайомство з акварельним живописом відбулося давно, ще до навчання у ВНЗ, й залишило незабутні враження на все життя [20].

Під час навчання на факультеті мистецтв, художньо-графічного відділення КДПУ на дисциплінах з живопису, технології живописних матеріалів вдосконалювали власні навички в техніці письма аквареллю. Виконувалися роботи з пейзажного, портретного жанру, пленерні етюди на природі. Але більш надихаючою та цікавою, бачили красу квітів та поєднання їх у квіткову композицію. Завдяки набутим знанням з теорії і практики навчання, а також вивченню методологічної літератури з техніки акварельного живопису – вирішено створити серію акварельних етюдів. В цієї серії ставимо ціль, враховуючи особливості квіткової композиції, створити її такою, щоб вона відображала особисте, індивідуальне сприйняття образів улюблених квітів. Тому ретельно вибираємо натурний матеріал, різний за кольором та формою. Серія включає в себе три акварельних етюда, в котрі входять малюнки улюблених квітів [26, с. 58].

Перша робота – це троянди. Їх любила бабуся, дуже багато цих чудових квітів росло у неї в саду. Саме ці спогади закарбувалися в пам'яті ще з дитинства. Існує також багато цікавих легенд про цю рослину. Троянда – королева флори і люди здавна поклонялися, оспівували її красу, захоплювалися гармонією форм та насолоджувалися чудовим ароматом. З часів Стародавньої Греції наречених прикрашали вінком із чарівних троянд, а пелюстками цих квітів обсіпали

переможців, коли вони поверталися з битв. Багато храмів були оточені справжніми рожевими гаями. Дивно, але давні греки зображували троянди і своїх монетах. За часів Стародавнього Риму, королевою флори прикрашали заможні будинки знатних людей. Коли римляни влаштовували бенкети та щедрі застілля, рожевими пелюстками обсипали гостей, а почесних запрошених прикрашали вінками із цих розкішних кольорів. Римська знать любила приймати ванни з пелюстками троянд. Також цей квітковий інгредієнт нерідко додавали до різноманітних страв та солодошів.

Колочу красуню в давнину вирощували в країнах Сходу, а перші відомості про троянди зустрічаються в барвистих оповідях Стародавньої Індії, хоча батьківщиною цієї розкішної квітки вважається Персія. У перекладі з давньої перської мови, назва «троянда» означає «дух». Цікаво, що Стародавню Персію називали не інакше як Гюлістан, що означає «країна троянд». Згідно давньоіндійської легенди, богиня краси і любові Лакшмі народилася з бутона троянди. Засновник світу, бог Вішну, поцілував чарівну дівчину і розбудив її, після чого вона стала його вірною дружиною. З тих пір і до цього дня – Лакшмі вважається індусами богинею любові, а чудова троянда уособлює божественну таємницю, приховану під гострими шипами [15].

Друга робота – це квіти півонії. Цікаво що єдиний рід сімейства Півонії (*Paeoniaceae*), раніше був віднесений до сімейства Лютикова (*Ranunculaceae*)

Півонії зацвітають в кінці весни, цінуються за пишне листя, ефектні квіти і декоративні плоди (у деяких видів). Дивно, що не у кожній країні ці квіти символізували красу. Так, у Стародавньому Римі півонія означала самовпевненість і пихатість, а в Пакистані, Індії її асоціюють з гординою і дурістю. Існує повір'я, що колись півонія вирішила змагатися красою з королевою квітів – трояндою. На що богиня Флора обізвала її нерозумною і зухвалою. Тоді вона зашарілася від збентеження, з того часу і виникла фраза

«почервонів, як півонія». Флора зачарувала квітку, прирікаючи її на вічну самотність. Але цьому прокляттю не судилося здійснитися.

Наступна квіточка – це ірис. Одна легенда свідчить, що Прометей викрав з Олімпу небесний вогонь і подарував його людям, цієї миті на землі спалахнула яскравим семицвіттям веселка. Веселка протрималася на небі до світанку, а коли сонце повернулося на небосхил, там, де чарівна веселка торкалася землі – розцвіли іриси. Ірис – квітка богині Іріді [13]

Багато країн склали легенди про іриси. У них оспівуються краса та різноманіття кольору, адже колір у ірису справді унікальний, вони відображають усі кольори веселки. Одна з легенд говорить про те, що квітка іриси розквітла багато мільйонів років тому, і була вона настільки гарна, що милуватися нею приходили не тільки звірі та птахи, а й річки, струмки, вітерець. Коли у квітки дозріло насіння, всі брали участь у тому, щоб рознести їх по всій землі, і коли вони проросли і розцвіли, ця яскрава квітка стала воістину однією з улюблених рослин людини.

Вважається, що Флоренція отримала свою назву від цієї чудової квітки, тому що в перекладі з латинського Флоренція означає «квітучий», а з давніх-давен саме іриси росли навколо цього поселення. І з того часу герб Флоренції прикрашає квітку – ірису. З кореня іриси вже XV в. витягували ефірну олію, яку застосовували як ароматизатор у королівських вбиральнях.

У свій час великий український поет В. Симоненко писав, що квіти часто нам говорять втричі більше, ніж слова [24,с.167].

2.2. Особливості квіткової композиції, композиційні накидки, пошукові етюди

Складання та малювання квіткових композицій – справа цікава, але не така проста як здається, та результат надихає своєю красою. Навчитися цьому нескладно, головне зрозуміти основи квіткової композиції, принципи її побудови

та включити фантазію. Вдала композиція залежить від того, наскільки грамотно та творчо художник підійшов до твору композиції картини [15, с. 48]. Від того, як він продумав розташування різних деталей та траєкторію руху глядача по них.

На що звертаємо увагу продумуючи квіткову композицію:

1. *Розміщення квітів на картинній площині.* Захоплені красою квітів (групи, букету, ботанічною квіткою) ми часто не замислюємося про те, щоб подати їх якимось цікаво та складно. Поставили квіти у вазу перед собою, і просто так, у центрі картини намалювали гілку з квітами або квітку! І в даному випадку отримали симетричне розташування квітів. Це цілком просте та логічне рішення. У цьому випадку вісь симетрії групи квітів збігається із центром картини. Букет по масах врівноважений, його силует приблизно симетричний. Це дуже популярний вид розташування букета у картині. Симетрія дає нам відчуття стабільності, рівноваги, чіткої впорядкованості. Яскравими прикладами є картини Я. Брейгеля «Натюрморт з тюльпанами, нарцисами, ірисами та рябчиками у глиняній вазі» (Рис.Б.2.2), Я. Д. Хем «Ваза з квітами» (Рис.Б.2.1), Ж.-Б. Шарден «Квіти у синьо-білій вазі» (Рис.Б.2.3). Щоб надати ще більшої стійкості симетричній композиції, художники створюють у картині рівносторонній трикутник з об'єктів. Вершиною трикутника є квіти, а її основою – ваза і кілька предметів з боків від неї.

Ще одна добре працююча композиційна схема – S-подібний рух. Вона є проявом асиметрії в рамках симетрії. І, на відміну від трикутника, така схема задає оку спрямований рух, отже робить картину динамічнішою (В. Лін «Квіти у синій вазі») (Рис.Б.2.4). У симетричних композиціях є недолік: занадто правильна симетрія, з чітким однорідним силуетом квітів, не затримає увагу глядача надовго [29, с. 321].

У цьому випадку більш вдало буде виглядати асиметричне розташування букета у картині. Варто зрушити групу квітів від центральної осі картини – як композиція відразу набуде більшої динаміки. Проте після цього потрібно одразу

відновити порушену рівновагу, адже одна частина картини стає важчою. Необхідно звернути увагу на те, що при зсуві ліворуч, візуальний дисбаланс менше, ніж при зміщенні праворуч. Це тому, що права частина картини завжди більше привертає нашу увагу. Ми звикли читати зліва направо, а отже вся наша увага прямує до правого краю. Врівноважити квіти у картині можна, насамперед, асиметричним букетом, у якому частина рослин зважується у менш заповнену половину формату. Тут добре працюватимуть гілки, травинки, вузьке листя – все, що здатне повести своїми лініями погляд глядача [20].

Другий логічний спосіб (якщо, це натюрморт) – покласти щось на стіл поруч із вазою, задіявши спорожнілу частину простору (О. Ренуар «Троянди і жасмин у делфтській вазі») (Рис.Б.2.5). Крім того, роль «противаги» може брати на себе фон. В цьому випадку має значення ритм окремих елементів групи квітів, ритм у зображенні кольорів.

2. *Ритм* – це повторення або чергування подібних елементів. Коли ми малюємо букет, ми можемо повторювати однакові за формою квіти, колірні плями та розміри (А. Босхарт I «Квіти у скляній вазі») (Рис.Б.2.6). При цьому, в симетричному букеті елементи що повторюються, слід розташовувати асиметрично, варіюючи розміри кольорів і відстані між ними. Крім того, дуже важливі розміри елементів та відстані між ними. Гармонійно і нудно сприймається повторення подібних елементів трьох розмірів: великий, середній, дрібний. Також великим елементом може бути група квітів. При розташуванні квітів потрібно пам'ятати про дистанцію між ними. Її теж не слід залишати однаковою.

3. *Розмір груп квітів в картині.* Треба пам'ятати, що крім популярного розміру зображення букета «від цих до цих» можна взяти і більший розмір букета і, навпаки, менший. Більший найкраще показує квіти. Не треба боятися кадрувати букет. Можна виводити частину рослин за межі формату. А можна взяти частину вази як фрагмент.

Робота над пошуковим матеріалом до композиції. Підбираємо багато референсів, аналізуємо роботи художників (Рис.Б.2.7-9). Обираємо найбільш гармонійні по задуму. З моменту визначення сюжету починається робота над створенням ескізів композиції. Виконуємо накидки олівцем на папері невеликого розміру (Рис.Б.2.10-11). В картоні йде пошук композиції та уточнення формату. Зробивши це, починаємо створювати квіткову композицію. Паралельно робимо етюд. Іде пошук колориту в роботі. Робимо низку невеличких колоритних замальовок квітів і визначаємось з колористичною палітрою (Рис.Б.2.12-14).

2.3. Послідовне виконання в матеріалі серії акварельних етюдів «Мої улюблені квіти»

Малюнки серії «Мої улюблені квіти» - це збиральний образ усіх прекрасних квітів. Перш ніж малювати, треба уважно їх роздивитися, вивчаючи їхню форму та уважно аналізуючи колір. Потім приступи до роботи над етюдом, відштовхуючись від композиційних пошуків у певній послідовності [17].

Перший етап – малюнок. Олівцем малюємо на аркуші знайдену композицію. Це потрібно виконувати обережно, майже без використання гумки, щоб не пошкодити папір. Краще писати кольором або малювати контур відразу, без виправлень. Важливо вникнути в конструкцію і форму квітки і листя [22, с. 31].

Змочимо лист водою, щоб пом'якшити тон малюнка і видалити можливі частинки жиру. Після висихання місця відблисків можна покрити гумовим клеєм. В кінці роботи це легко видаляється гумкою (Рис.Б.2.12).

Другий етап - перша прописка загальних кольорово-тонових відносин. Оскільки квіти білі, роботу почнемо з прокладки темного фону. На межі зіткнення кольору листя і квіток з фоном, можна залишати не зафарбованими невеликі ділянки паперу – так вони здаватимуться гранями [16, с. 203]. На другій стадії прокладаємо основні кольори від світлого тону до темного, поступово

посилуючи тон накладенням одного кольору на інший. Пишемо від центру до країв аркуша. За вже укладеному першому шару пишемо півтіні на всіх ділянках зображуваної квітки, порівнюючи їх зі світлим тоном (Рис.Б.2.13).

Третій етап - детальна прописка квітів. Більш тонким пензлем уточнюємо та прописуємо квіти. Важливо не порушивши цілісності кольорових відносин, продовжувати роботу над композицією, пропрацювавши деталі у поєднанні із загальною формою рослини за кольоровою насиченістю та світлосилою [21, с. 105]. Накладаємо шари фарби один на одного, вони повинні бути прозорими, з достатньою кількістю води, інакше акварель вийде глухою і неживою. По помірно змочений ділянці краще досягти легкості мазка, його акварельності. Якщо ми відчуваємо матеріал, то повинні досягти виразності в малюванні квітки, її жвавості, тонкощах [18, с. 209].

Четвертий етап – завершення, узагальнення, акценти. Прописуємо далі тіннові місця зображення. Тінь наголошує на звучності освітлених місць, а квіти і листя стають більш об'ємними. Деякі елементи квітки можуть бути прописані напівсухим пензлем, що підкреслює фактуру акварельного паперу, пом'якшуємо межу між мазками. На завершальній стадії, по просохлому папері можна трохи пом'якшити квіти і листя на другому плані лесуванням, що надасть роботі більший обсяг [23, с. 211].

Далі прописуємо квітки, акцентуючи увагу на головних у композиційному центрі. Деякі квіточки спостерігають за нами спереду, інші – з боку, показуючи свою глибину та об'єм. Збираючи усе наше терпіння, ми ретельно малюємо кожен бутончик, захоплюючись його дивовижною красою, як подарунком від природи. Потім уважно роздивляємось, з якого боку падає світло і які тіні утворюються. Продовжуючи наше творче занурення, вибираємо колір для фону і підпорядковуємо його до квітів. Потім змочуємо поверхню пензлем та створюємо плавну перехідну заливку. Нарешті, майстерно виконуємо техніку втікання фарби одна в одну, надаючи нашому малюнку неповторного вигляду (Рис.Б.2.14).

Висновки до розділу 2

Робота над творчою частиною починається з художньої ідеї. На цьому етапі важливий аналіз творів мистецтва українських та зарубіжних митців. Над створенням творчої частини значення має формування задуму, відштовхуючись від якого починається розвиток тематики, розробка і втілення пошукових ескізів майбутньої композиції.

Створюючи квіткові композиції робимо висновок, що вони мають свої особливості. Багато в чому залежить від того, як художник продумав розташування, розмір та траєкторію руху квітів, загальну тональну будову в композиції. Тому, продумуючи квіткову композицію звертаємо увагу на розміщення квітів на картинній площині; ритм або повторення, чергування подібних елементів; розмір груп квітів в картині [25].

В роботі над композиційними пошуками корисно використовувати референси, які допомагають більш детально роздивитися форму квітки, обрати вдалий сюжет. Також велике значення мають етюди з натури, для розуміння як змінюється колір, тональність в залежності від освітлення. Робота над пошуковим матеріалом має бути послідовною. Кожен етап від накидків і замальовок до остаточного рішення композиції це аналіз її складових і відбір найкращого варіанту.

Відштовхуючись від композиційних пошуків, у певній послідовності виконується робота в матеріалі. Кожен етап важливий тим, що в ньому вирішуються певні задачі які допомагають досягти кінцевого результату творчого задуму [27, с. 174].

ВИСНОВКИ

У ході нашого дослідження, було проведено аналіз та систематизацію літературних та інтернет джерел, а також матеріалу з особливостей акварельного живопису, що дозволяє нам сформулювати такі висновки:

1. Розглянувши історичний розвиток акварелі ми бачимо, що акварельний живопис має велику історію та найбагатші традиції. На протязі свого історичного шляху, особливості акварелі стали тими якостями, які привертала до неї увагу багатьох художників. Поступово, під впливом загального розвитку живопису, збагачуючись та удосконалюючись, акварель відокремилася у самостійний вид образотворчого мистецтва.

Акварель – один із найпоширеніших видів живопису завдяки своїм технологічним можливостям. Різноманітність прийомів і методів роботи аквареллю складно обмежити загальноприйнятими та традиційними техніками «по-сухому», або лесуванням. Вивчення технічних можливостей акварельного живопису дає можливість використання їх для більш яскравого відображення творчих задумів.

2. Простежив розвиток акварельного живопису у творчості українських художників XIX-XXI століття ми робимо висновки, що українське мистецтво має свої традиції та здобутки у цій техніці. Від Т. Шевченка до провідних українських художників-акварелістів, що активно взаємодіють із сучасними тенденціями розвитку мистецтва, підкреслюючи його різноманітність, ми бачимо, як їхня творчість ґрунтується на досягненнях минулого та співвідноситься з сучасними художніми завданнями.

3. Робота над творчою частиною починається з художньої ідеї. На цьому етапі допомагає аналіз творів мистецтва українських та зарубіжних митців. Над створенням творчої частини важливе значення має формування задуму, відштовхуючись від якого починається розвиток тематики майбутньої

композиції, розробка задуму і втілення пошукових ескізів. Малюнки серії «Мої улюблені квіти» - це збиральний образ усіх прекрасних квітів.

4. Розглянувши особливості квіткової композиції робимо висновки, що вдала композиція залежить від того, наскільки вдало та творчо художник підійшов до композиції. На що звертаємо особливу увагу продумуючи квіткову композицію: розміщення квітів на картинній площині; ритм – це повторення або чергування подібних елементів; розмір груп квітів в картині.

Треба пам'ятати, що крім стандартного розміру зображення букета можна взяти і більший розмір, і навпаки, менший. Більший найкраще показує квіти. Не треба боятися кадрувати букет.

Пошукам композиції передують підбір багатьох референсів, аналіз робіт художників, обираються найбільш гармонійні по задуму. Робота над пошуковим матеріалом має бути послідовною - від накидків і замальовок до остаточного рішення композиції.

5. Кожен етап роботи в матеріалі важливий тим, що в ньому вирішуються певні задачі які допомагають досягти кінцевого результату творчого задуму. Спираючись на теоретико - методологічні дослідження та композиційно-пошуковий матеріал була створена серія акварельних етюдів «Мої улюблені квіти»

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акварельний живопис у творчості українських художників XIX-XXI століття [URL:https://vue.gov.ua](https://vue.gov.ua) (дата звернення 1.05.2023)
2. Акварельний живопис. [URL:https://uk.wikipedia.org/wiki](https://uk.wikipedia.org/wiki) (дата звернення 9.03.2023)
3. Антонюк О. Виставкова діяльність національної академії мистецтв України.Актуальні проблеми мистецької практики та мистецтвознавчої науки, №5. 2013. С. 32-35.
4. Баршинова О. Г. "Живопис XIX - початку XX століття в Україні". К.: Видавництво "Артек", 2003. 236 с.
5. Біда Г. Основи образотворчої грамоти. Москва: Просвітництво, 1969. 239 с.
6. Білецька В. В. "Художні засоби в образотворчому мистецтві". Київ: Видавництво "Основа", 2010. 352 с.
7. Бучма А. В. "Історія українського образотворчого мистецтва". Київ: Видавництво Академії наук України, 2004. 320 с.
8. Гнатюк О. К. "Українське мистецтво. XIX-XX століття". К.: Видавництво "КМ Академія", 2005. 200 с.
9. Горбачов Д. Український художній авангард: маніфести, публіцистика, бесіди, спогади, листи. Видавництво « Дух і Літера», 2021. 640 с.
10. Горбенко А. Акварельний живопис для архітекторів. Київ:Будівельник, 1982. 128 с.
11. Громова В. Акварель. Українська літературна енциклопедія: В 5 т. ред. кол: І. Дзевєрін (відповід. ред.) та ін., 1988. 33 с.
12. Жулинський М. О. "Історія мистецтва". К.: Видавництво "Наукова думка", 2002. 420 с.

13. Заблоцький В. К. "Український живопис XIX-XX століть". К.: Видавництво "Анетта Антоненко", 2005. 240 с.

14. Загородня І. С. "Історія українського мистецтва. Від давнини до сьогодення". К.: Видавництво "Мистецтво", 2011. 120 с.

15. Історичні відомості про акварель URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/WatercolorPainting> (дата звернення 1.05.2023)

16. Кардашов В. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. Київ: Слово, 2007. 296 с.

17. Квіткові легенди
URL: <https://www.florahimki.ru/blog/florahimki/onlay-zakaz-i-dostavka-tsvetov-3>
(дата. звернення 1.05.2023)

18. Котляр В. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання. Київ, 2002. 431 с.

19. Кривавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О., Українське мистецтво. навч посібн.: у 3 ч. Львів: Світ, 2005. 268 с.

20. Легенди про квіти
URL: https://buketleta.com/articles/legendy_o_tsvetakh_pion (дата звернення 2.05.2023)

21. Лильо-Откович З. Український пейзажний живопис XIX – початку XX. Харків: Ранок, 2009. 297 с.

22. Лоза Н. Методичні рекомендації до дисципліни «Композиція в образотворчому та декоративному мистецтві». Одеса, 2018. 48 с.

23. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посіб. для вчителів. Харків: Ранок, 2006. 256 с.

24. Олесь О. М. З історії української культури: Статті, нариси, роздуми. К.: Рідна школа, 1991. 576 с.

25. Основи живопису акварельними фарбами
[URL: https://uareferats.com/index.php/referat/details/3778](https://uareferats.com/index.php/referat/details/3778) (дата звернення
30.04.2023)

26. Петренко І. О. "Сюжет як визначальний елемент в образотворчому мистецтві". Київ: Видавництво «КМ-Букс», 2013. 159 с.

27. Пічкур М.О. Навчальний посібник: Теорія і практика композиції. Київ: Кольорова, 2022. 238 с.

28. Сушко І. П. "Український живопис 19-20 століть". К.: Видавництво "Смолоскип", 2016. 188 с.

29. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних педагогічних закладів освіти. Київ, 2002. 528 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до розділу 1

Рис. 1. Альбрехт Дюрер, “Заєць”.1502 р.

Рис. 2. Томас Гіртін, Джедбурзьке абатство з річки

Рис.3. Вильям Тернер, “Світанок”.

Рис.4. Квіти у техніці А-ля прима.

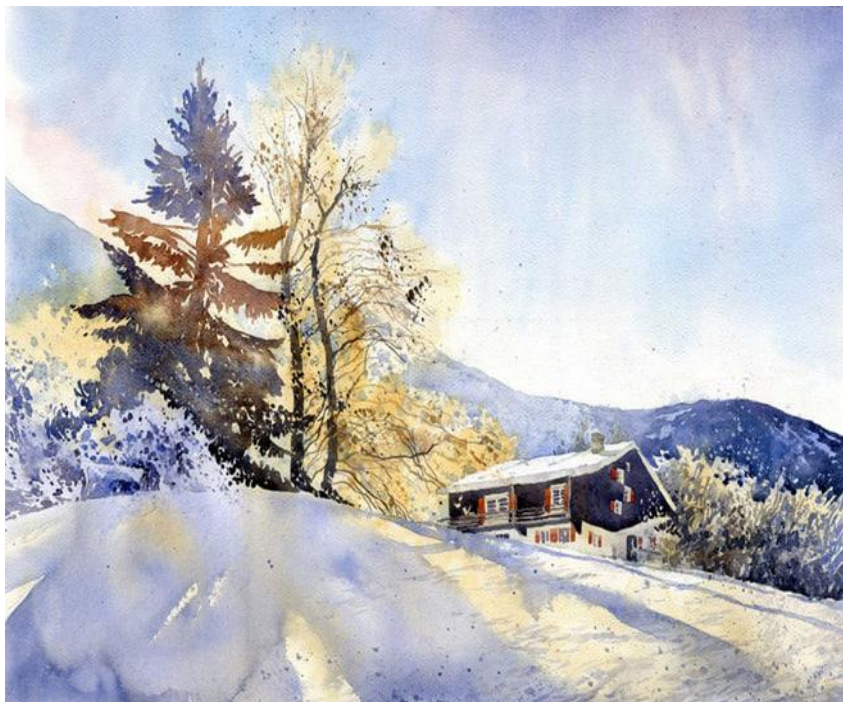

Рис.5. Врубель Г. Акварель, одношарова техніка «по-сухому»

Рис.6. Андріяка С. «Піони».

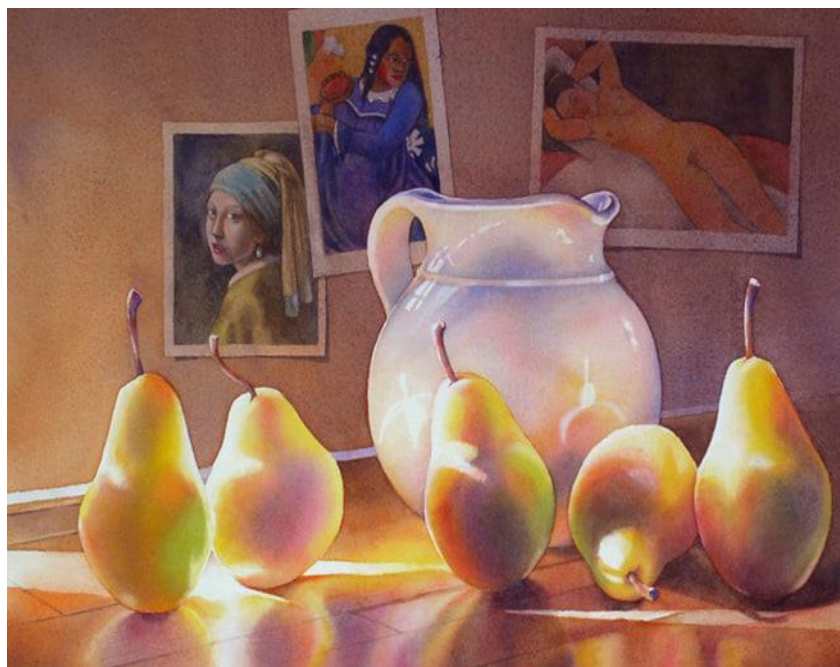

Рис.7. Фокс В. Акварель лесуванням.

Рис.8. Сажин М. «Вигляд на Київ».1840 р.

Рис.9. С. Васильківський, “Захід сонця над озером”. 1900 р.

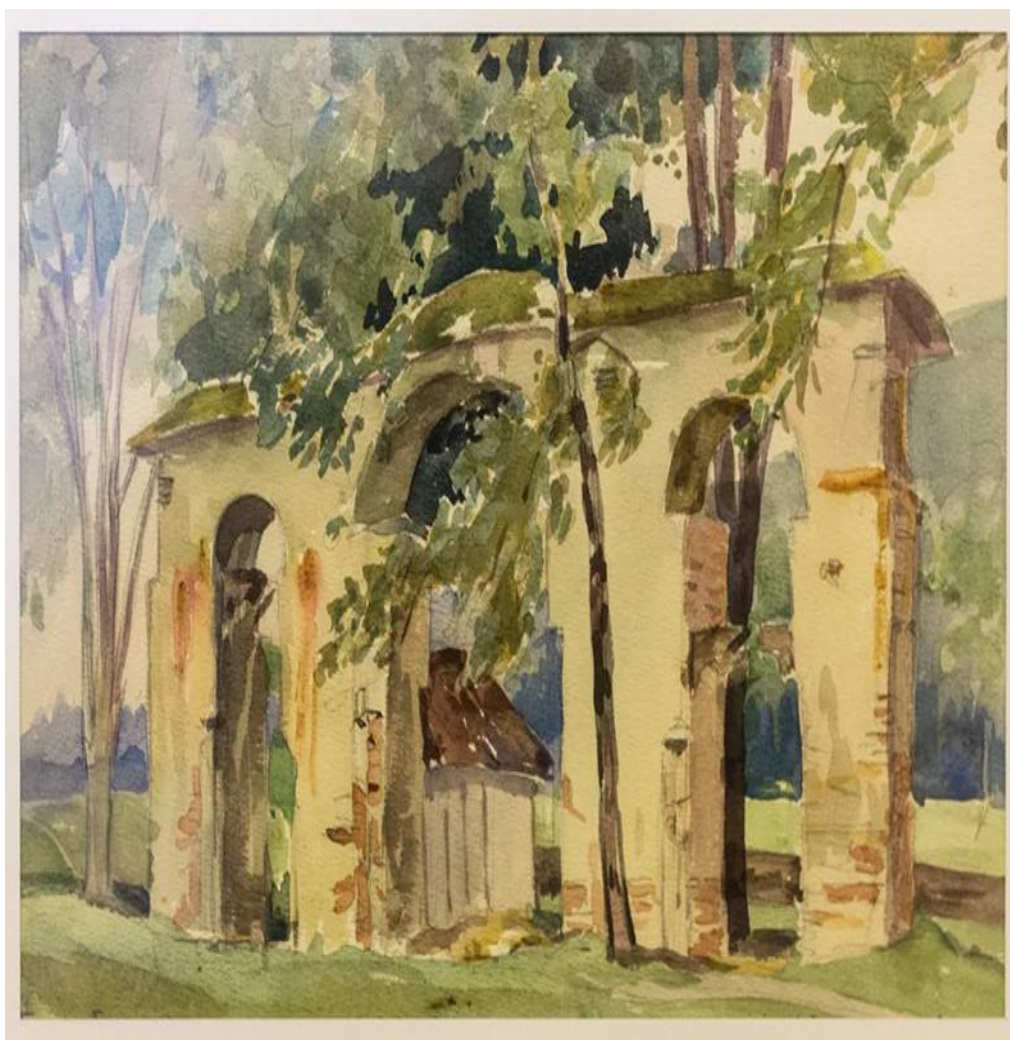

Рис.10. Олена Кульчицька, “Брама до церкви”.1982 р

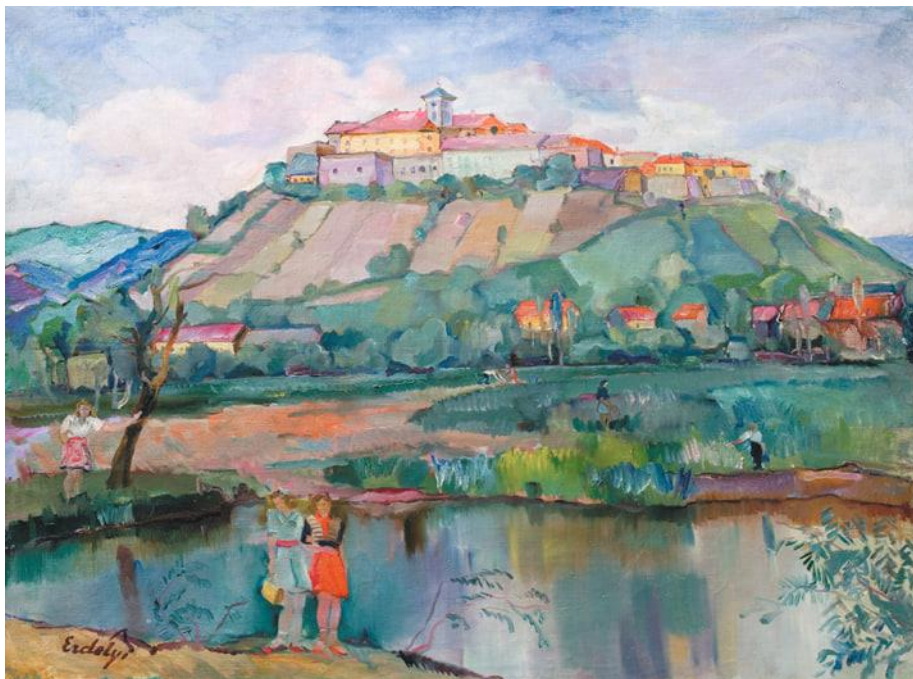

Рис.11. А. Эрдели, “Мукачевский замок”.1930-е.г.

Рис.12. Столярова І.,«Тиша».

Рис.13. Столярова И. «Мадам»

Рис.14. Бобришев О. «Скульптор»

Рис.15. Гордица С. «Ирисы»

Рис. 16. Юко Нагаяма, «Гортензия».

Ілюстрації до розділу 2

Рис. 1. Ян Давис де Хем, “Ваза з квітами”.

Рис.2. Брейгель Я. «Натюрморт з тюльпанами, нарцисами, ірисами та рябчиками у глиняній вазі».

Рис.3. Шароен Ж-Б. «Квіти у синьо-білій вазі».

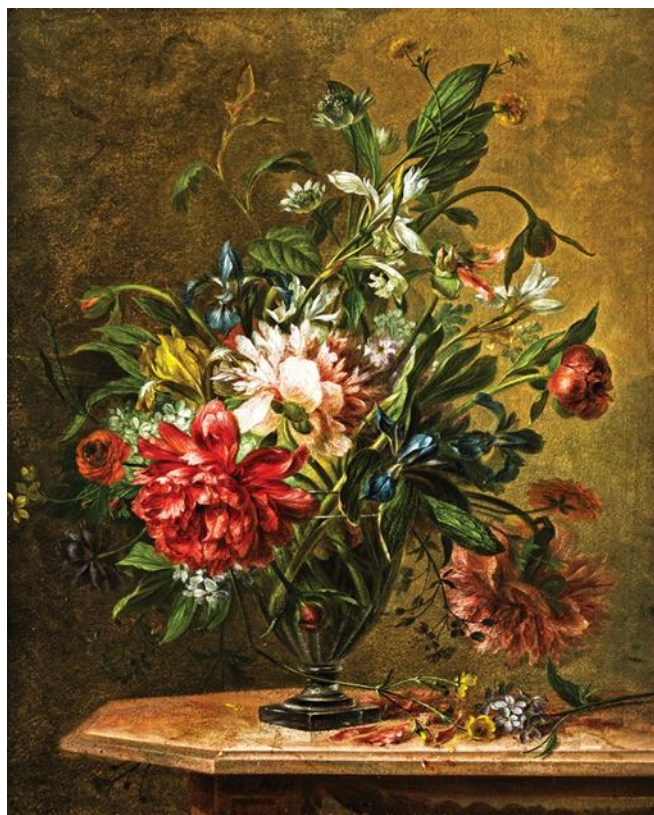

Рис.4. Віллем ван Лін, «Квіти у синій вазі».

Рис.5. Ренуар О., «Троянди і жасмин у делфтський вазі».1881р.

Рис. 6. Амбросіус Босхарт, “Квіти у скляній вазі”.

Рис.7. Ідеї композиції- художники, С. Кравченко. Мальви.

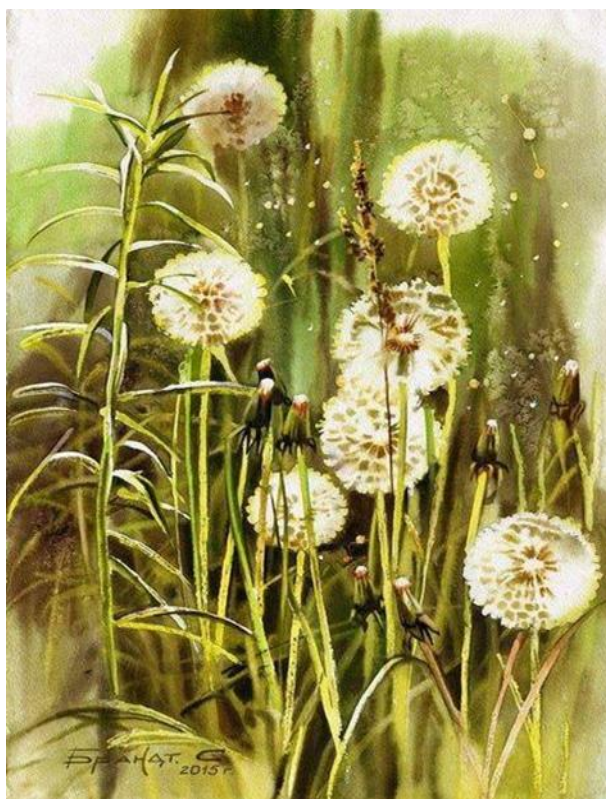

Рис. 8. Ідеї композиції-художники, С. Брандт. Кульбаби.

Рис.9-15. Референси квітів.

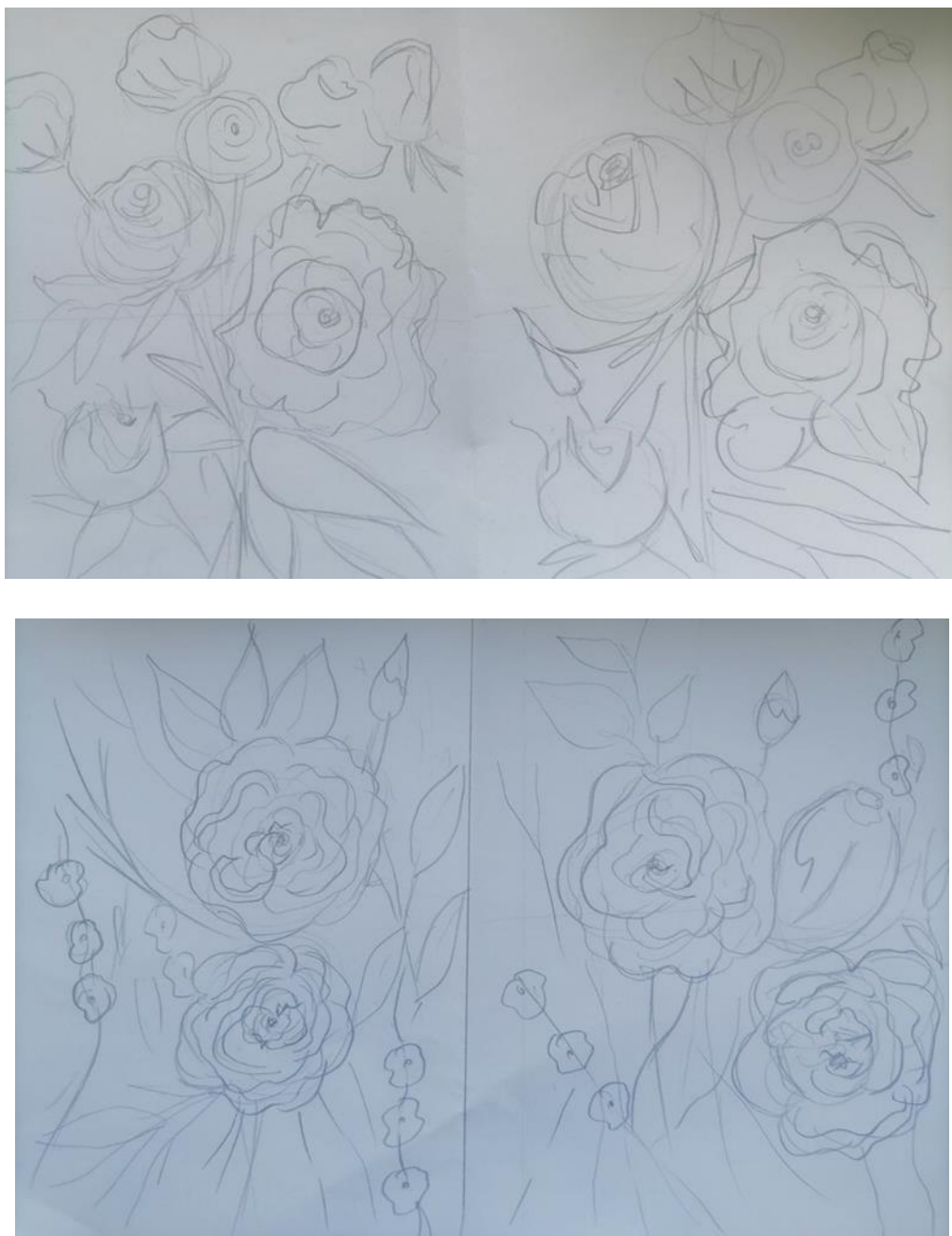

Рис. 10. Композиційні пошуки.

Рис.11. Накідки олівцем на папері

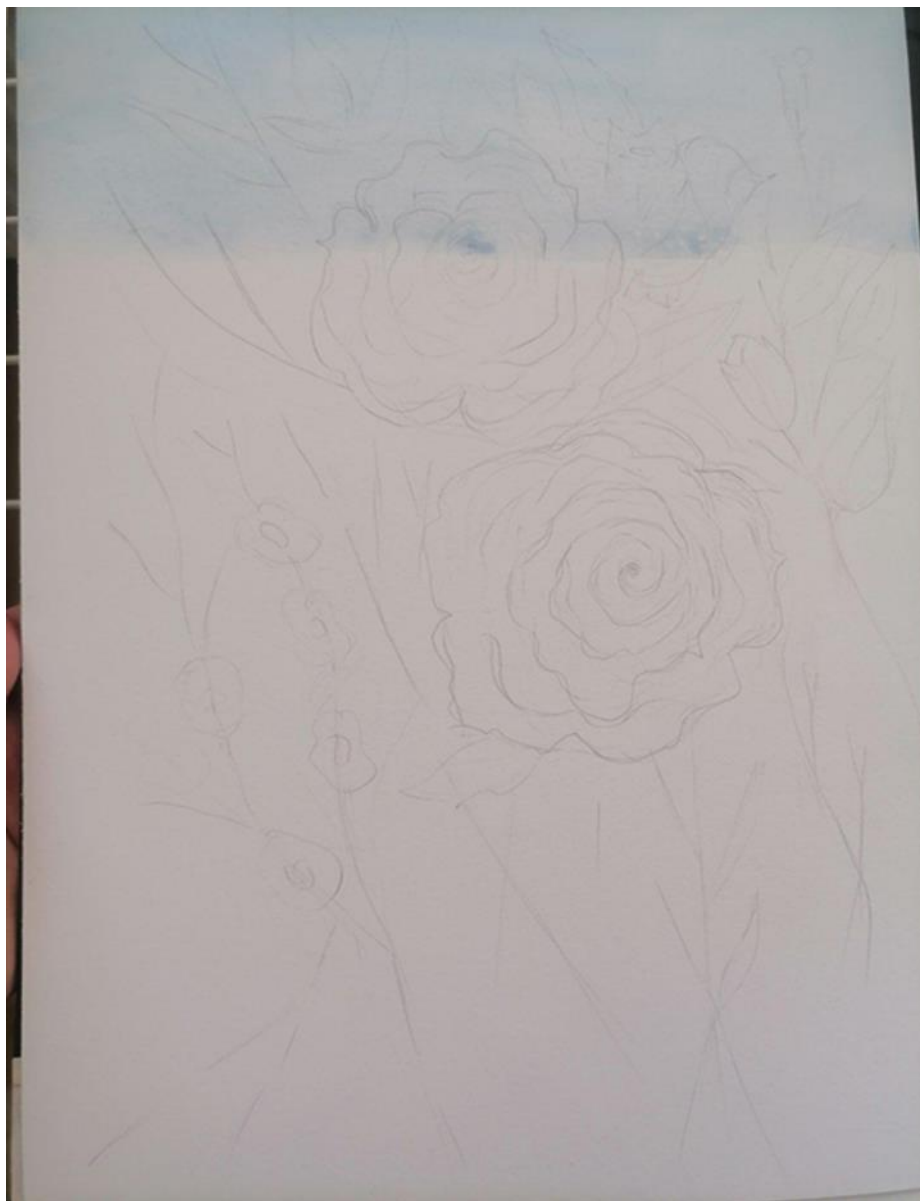

Рис.12. Перший етап виконання в матеріалі. Малюнок.

Рис.13. Другой этап- живопис фона.

Рис.14. Третій та четвертий етапи- живопис квітів, завершення роботи.

Рис.15. Серія акварельних етюдів « Мої улюбленні квіти»